

5. Vykhovanets I.R. Chastyny movy v semantyko-hramatychnomu aspekti / I.R. Vykhovanets. – K. : Nauk. dumka, 1988. – 256 s.
6. Hodz O.V. Syntaksychna struktura pryslivnykovykh rechen v ukrainskii literaturnii movi : dys. kand. filol. nauk : 10.02.01./ Hodz Oksana Volodymyrivna. – K., 2013. – 191 s.
7. Horodenska K. Vlasne-pryslivnykova i transpozytsiina sfera stupenovanykh pryslivnykiv z pervynnoiu yakisno-oznachalnoiu semantikoiu / Kateryna Horodenska // Visnyk Prykarpatskoho natsionalnogo universytetu im. V. Stefanyka. Yuvileinyi vypusk na poshanu 100-richchia vid dnia narodzhennia prof. Ivana Kovalyka. Filolohiia. – Ivano-Frankivsk, 2007. – Vyp. XV – XVIII. – С. 41 – 43.
8. Horodenska K. Pryslivnyk. Sluzhbovi slova-morfemy. Slova-rechennia / Kateryna Horodenska // Vykhovanets I., Horodenska K. Teoretychna morfolohiia ukrainskoi movy. – K. : Univ. vyd-vo “Pulsary”, 2004. – S. 298 – 390.
9. Horodenska K.H. Syntaksychni pozytsii stupenovanykh pryslivnykiv z pervynnoiu lokatyvnoiu semantikoiu / K.H. Horodenska // Naukovi chasopys Natsionalnogo pedahohichnogo univer-sytetu imeni M.P. Drahomanova. Serii 10. Problemy hramatyky i leksykolohii ukrainskoi movy : zb. nauk prats. – K. : NPU imeni M.P. Drahomanova, 2006. – Vyp. 2. – S. 6 – 11.
10. Kostusiak N.M. Katehoriia stupeniv porivniannia u hramatychnii systemi ukrainskoi movy : dys. kand. filol. nauk : 10.02.01 / Kostusiak Nataliia Mykolaivna. – K., 1998. – 228 s.
11. Suchasna ukrainska literaturna mova. Morfolohiia / [za zah. red. I.K. Bilodida]. – K. : Nauk. dumka, 1969.
12. Khrystianinova R.O. Formalno-hramatychna i semantyko-syntaksychna typolohiia skladnopidriadnykh rechen : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia dokt. filol. nauk : spets. 10.02.01 “Ukrainska mova” / R.O. Khrystianinova. – K., 2013. – 36 s.

*The article analyzes the primary or specialized formal-syntactic functions of comparative and superlative quality adverbs. The zones of syntactic functioning of the forms of comparison of quality adverbs are described.*

*Keywords: quality adverbs, comparative, supralative, initial formal-syntactic functions.*

УДК 81(075.8)

**Кравець Л.В.**

## **ДИНАМІКА МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ ОСВІТНІЙ СФЕРІ**

*У статті схарактеризовано мовну комунікацію в українській освітній сфері як неперервний процес та з'ясовано його детермінанти. Акцентовано вплив комунікаційних технологій на мовне спілкування. Доведено, що мовна комунікація в українській освітній сфері перебувала під впливом різних релігійних і соціальних чинників, залежала від тієї чи тієї освітньої моделі.*

*Ключові слова: мовна комунікація, українська освітня сфера, моделі спілкування, мовленнєва взаємодія, комп'ютерні технології.*

Вияв етноспецифіки мовної комунікації, з'ясування причин та умов її формування, зокрема, з метою мінімізації бар'єрів міжкультурного спілкування, набуває особливого значення в умовах глобалізації й євроінтеграції. Спілкування в освітній сфері (насамперед між педагогом і учнем / студентом) відбиває епістемічні норми, світоглядні засади, ментальні моделі, морально-етичні принципи, ціннісні орієнтації того чи того етносу. Воно стабільне й динамічне водночас; продумане, структуроване й вільне, безпосереднє; позначене впливом традиції й відкрите до змін. Моделі спілкування, сформовані в освітній сфері, стають визначальними в інших сферах суспільного життя дорослої людини. Тому їх вивчення важливе в педагогічному аспекті для вироблення комунікативних навичок, розвитку критичного мислення та навичок взаємодії в процесі підготовки учнів і студентів до подальшої суспільної діяльності. Дослідження мовної комунікації в українській освітній сфері актуальне також в лінгвістичному аспекті і пов'язане з інтенсивним розвитком комунікативної лінгвістики, високою зацікавленістю вчених специфікою живого розмовного мовлення.

Мета статті – схарактеризувати мовну комунікацію в українській освітній сфері як неперервний історичний процес та з'ясувати його детермінанти.

Моделі спілкування в освітній сфері формуються на основі національних традицій та постійно змінюються залежно від соціально-економічних і культурних умов. Мовна

комунікація в українській освітній сфері перебувала під впливом різних релігійних і соціальних чинників, залежала від тієї чи тієї освітньої моделі. Загальні правила мовного спілкування домонгольського періоду відображені в різних писемних пам'ятках, позначені впливом християнської етики.

За литовської доби освіта на українських землях була подібна до тогочасної західноєвропейської. Осередками освіти були школи при монастирях та церквах, в яких ченці або дяки навчали учнів читати церковні богослужбові книги та рахувати. У кращих школах вивчали теологію, літературу, грецьку мову.

З появою у XVI ст. братських шкіл, які були доступні всім соціальним верствам, освіченість населення зростає. Освітня діяльність братств спрямована на зміцнення православ'я, розвиток національної свідомості та української культури. У братських школах панувала сувора дисципліна, що передбачала тілесні покарання, й відповідна мовленнєва взаємодія. Вчителі мали бути високоморальними фахівцями. У статуті Львівської братської школи, зокрема, записано: «Якщо б сам учитель чи хтось з його учнів був винуватцем тих справ, які не лише закон не дозволяє, але забороняє, як-то: розпусник, п'яниця, злодій, сріблолобець, гордий, такий не лише вчителем, але й жителем не повинен бути тут... бо, якщо буде сам противником заповідей... то як може інших берегти в цнотливості і на користь настановити» [4].

Поширенню освіти сприяла також діяльність парафіяльних шкіл, що продовжували функціонувати при церквах і монастирях. Водночас на українських землях працювали єзуїтські школи, відкриті представниками християнського чернечого ордену Римо-Католицької Церкви, ключовими напрямками діяльності якого були євангелізація, освіта і наукові дослідження. Ігнатіо Лойола, засновник ордену єзуїтів, визначив педагогічну діяльність як одне із стрижневих завдань релігійної громади, а засадничим принципом освіти – послух, дотримання правил ордену. Головним засобом впливу для єзуїтів була мова, яку вони розуміли не просто як форму вираження думок, декорацію чи інструмент, а значно глибше, відчуваючи її можливості активувати внутрішні ресурси людини. У розробленій Ігнатіо Лойолою системі духовних вправ створено, за словами Р. Барта, нову не лінгвістичну, не комунікативну мову – мову запитань. «Якщо в природних мовах елементарна структура фрази, артикульована в суб'єкті і предикаті, належить до асертивного порядку, то в Ігнатія артикулюються питання і відповідь» [1, 62]. Єзуїти, спадкоємці і розповсюджувачі латинської риторики в освіті, великого значення надавали мистецтву переконання і діалогу. Церква, як наголошує Р. Барт, засновувала свою владу на слові, бо віра – це слухання [1, 87]. У єзуїтських колегіях на високому рівні викладали риторику, виробляли майстерність у створенні промов, драматичних діалогів, п'єс.

У XVII ст. на українських теренах існувала система освіти, побудована за західноєвропейськими зразками прозахідницьки орієнтованими церковними ієрархами (насамперед Петром Могилою). «Орієнтація на католицькі зразки вченості, латинська мова шкільного викладання при збереженні традиційних східних церковних пов'язань створили унікальні культурні умови, за яких спадковість із середньовічною культурою зберігалась, а вченість набувала світського або напівсвітського характеру навіть у доктринальних релігійних питаннях» [7, 722].

У релігійному середовищі існували різні освітні моделі, але ідеал поведінки, на який орієнтувала церква, передбачав смиренність, аскетизм, суворе виконання церковних обрядів, покірність. Ці чинники були визначальними для мовної комунікації в українській освітній сфері тих часів. Навчально-виховний процес характеризували авторитаризм, жорстка дисципліна, примус, а суворі фізичні покарання (побиття, голод) були богоугодною справою.

Середньовічні освітні заклади, що перебували під впливом церкви і формували релігійний світогляд, відповідні йому ціннісні орієнтації, моральні принципи та комунікативні моделі, не могли виховати діяльну і самостійну світську особистість, необхідну в епоху Нового часу. Відкриття в науці, еволюція економічних систем,

секуляризація суспільного життя сприяли інтенсивному розвитку світської освіти та появі новаторських педагогічних ідей в дусі гуманізму (Я. А. Коменський, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо та ін.).

Суспільні потреби стимулювали освітньо-виховний процес і спрямували його в певне русло. Якщо в давнину освіта була прерогативою заможних верств населення, то з розвитком соціально-виробничих відносин з'явилася необхідність у розширенні мережі навчальних закладів, залученні широких мас до навчання, постійному вдосконаленні якості навчання та виховання. Індустріальна епоха потребувала великої кількості грамотних робітників різного рівня кваліфікації, підготувати яких покликана була масова державна школа, навчання в якій ґрунтувалося на новій для того часу класно-урочній системі та було різноаспектно регламентовим. Водночас мовленнєву взаємодію учителя і учнів у масовій початковій школі XIX ст. характеризували жорстокість, примус, моральне приниження та суворі покарання учнів, що допомагали готувати слухняного, смиренного, покірного робітника.

У СРСР обов'язкова безкоштовна державна освіта з'явилася у 1925 р. Зміна суспільного устрою потребувала модифікації системи навчання і виховання. В базових постулатах радянської школи, як і комуністичної ідеології, на перший план була висунута свідомість. «У ситуації проголошеної комуністами рівності покарання не є наслідком примусу, а виникає як відповідь на несвідомість громадянина, поміщеного в просторі із встановленими державою правами і обов'язками. З цим можна порівняти владні відносини у феодальному і рабовласницькому суспільствах між васалом і сюзереном і між рабом і рабовласником відповідно. У цих традиційних формах суспільного устрою єдиною альтернативою примусу з боку пана було покарання. І протилежністю покори тут був непослух, який нещадно карався. Проте в радянський час воля сюзерена і рабовласника замінюється єдиною волею держави – невід'ємною рисою тоталітарного суспільства» [3]. Загалом для мовної комунікації в українській освітній сфері радянської доби характерні директивно-спонукальні та комісивні (спрямовані на формування відповідальності, обіцянки) комунікативні дії, імперативні інтонації. Виконуючи державотворчу місію, радянська система освіти виховувала радянську (надетнічну) людину, яка була зобов'язана втілювати в життя план будівництва соціалізму, здійснювати індустріалізацію, захищати країну в Другій світовій війні, а потім відбудовувати міста і села, підкорювати космос тощо. В людині комуністичної формації формували соціальну активність, політичну свідомість, здатність до самопожертви, високий культурний рівень, працьовитість, творче ставлення до праці. У процесі *інтернаціонального, морального, атеїстичного виховання* учнів і студентів озброювали *марксистсько-ленінською теорією / знаннями*, зобов'язували дотримуватися *ленінського курсу та генеральної лінії партії*, орієнтували на *світлі горизонти*, заохочували до участі в подіях *всесвітнього історичного значення*, які підтримували всі *прогресивні сили людства*. Ціннісними концептами *юних ленінців* та всіх радянських громадян мали бути справедливість, рівність, солідарність, безкорисність, порядок, чесність, пріоритет колективного над індивідуальним. Культивування високих (утопічних) ідеалів відбувалося з одночасним знеціненням життям окремої людини, морально-духовним нівелюванням особистості. Життєві потреби і проблеми пересічної людини були мізерними в контексті *будівництва комунізму*, а особистого простору (як фізичного, так і психологічного) майже не існувало – радянське суспільство прагнуло контролювати навіть інтимне життя людини. Радянська школа формувала «коліщатка і гвинтики одного-єдиного, великого механізму», широко застосовуючи мовні штампи на кшталт *усі як один, бути як усі, ти не кращий за інших, в єдиному пориві* тощо.

Прищеплювані системою освіти «ідеологічні» риси особистості радянського типу суперечили етноспецифіці українців, сформованій у процесі попереднього суспільно-історичного розвитку. Зокрема, зазначає Д. Чижевський, українцям були притаманні емоційність, сентиментальність, чуттєвість, ліризм, індивідуалізм та свободолобність, неспокій і рухливість, прагнення до гармонії між людьми та внутрішньої гармонії, потяг до духовного життя та ін. [9]. В умовах жорсткої тоталітарної системи ці риси та співвідносні з ними моделі спілкування трансформувалися.

Авторитарна модель радянської освіти спиралася на методи пасивного навчання, спрямовані на здобуття учнями фундаментальних та універсальних знань, цінних для індустріальної епохи. Учитель / викладач виконував роль ретранслятора, носія істини, а учень був об'єктом навчання і контролю виконання вимог. Учитель зобов'язував учнів дотримуватися певних моделей поведінки і спілкування, використовуючи імперативні мовні форми.

Зміна суспільного устрою в Україні, а також глобалізаційні процеси та розвиток комп'ютерних технологій спричинили трансформацію спілкування у всіх сферах людської діяльності, зокрема в освітній. Інтернет, що став широкодоступним у XXI ст., викликав, як у свій час друкарський верстат, інформаційно-інтелектуальну диференціацію суспільства та стимулював демократизацію і лібералізацію мовної комунікації в українській освітній сфері. «Друкована книга в свій час не тільки сприяла розповсюдженню шкіл і наук, але і порушила інформаційну монополію усного наставництва. Книга почала конкурувати з наставником, сприяючи діалогічності і плюралізму університетів. Комп'ютер й Інтернет продовжили цю лінію на демократизацію освіти: фактично вони демонтували монополію професора, різко розширивши коло джерел знання, думок, ідей. Інформаційні технології ведуть, хоч, як і книгодрукування, не швидко, до демократизації і лібералізації освіти» [6, 522].

Інтернет, пропонуючи принципово нові умови спілкування, створив нову сферу інформаційної взаємодії, що породжує нові моделі суспільних відносин, а з ними і нові моделі мовленнєвої взаємодії в освітній сфері. Електронні бібліотеки, енциклопедії, інтерактивне й індивідуалізоване дистанційне навчання здатні забезпечити індивідуальні потреби кожного, хто бажає вчитися. Відповідно це змушує шукати нові підходи до навчання, змінює роль учителя / викладача, трансформує мовну комунікацію та загалом підводить до розроблення принципово нової системи освіти. Про таку необхідність уже заявили віце-президенти трьох найбільших компаній світу – Microsoft, Cisco та Intel. Визнають її й уряди багатьох країн світу.

Відкритість Інтернет-ресурсів, відсутність комунікативних бар'єрів, наявних у реальному житті, можливість не тільки спостерігати за подіями в режимі реального часу, а й долучатися до їх обговорення та брати участь у них, не розлучаючись із комп'ютером чи смартфоном, істотно впливають на самооцінку користувача. Усвідомлення власної значущості зростає, а бар'єри у вираженні своєї думки мінімізуються, з'являється розкутість, впевненість, що сприяє легкому і швидкому встановленню зв'язків з іншими учасниками спілкування. У глобальній мережі учні і студенти об'єднуються в спільноти за інтересами, прагненнями, соціокультурними орієнтаціями тощо та не обмежуються спілкуванням тільки у віртуальному просторі, а переносять свою діяльність у реальний світ. Інтернет розширює сферу комунікативних контактів школярів / студентів, допомагає знаходити однодумців, обмінюватися з ними досвідом, аналізувати, критично мислити, знаходити нові ідеї та втілювати їх у реальне життя. Це підвищує соціальну мобільність, формує нові пріоритети і цінності, нові моделі поведінки в соціумі загалом і в освітній сфері зокрема. «Сьогоднішнє покоління Інтернету, – вважає Г. Г. Почепцов, – істотно відрізняється від покоління книги за своїми ціннісними орієнтирами, воно більш незалежне від держави, ніж це було раніше» [8]. Можна додати, що покоління Інтернету вільно оперує інформацією, вільно й неупереджено обговорює факти, події, воно більш вільне від тиску авторитету вихователя, вчителя, викладача. Тому авторитарна модель спілкування виявляється малоефективною в сучасному навчально-виховному процесі.

Специфіка використання технічних пристроїв (смартфон, планшет, комп'ютер), зростання інформації, одержуваної через ці пристрої, особливості її сприймання та опрацювання істотно впливають на психіку і функціональні процеси молодшої людини, а саме змінюються відчуття часу й простору, запам'ятовування матеріалу, здатність концентруватися тощо (Н. Карр, Дж. Флінн, Н. С. Берон, Ш. Теркл, Г. Г. Почепцов, О. А. Леонтович, О. І. Горошко та ін.). «Вплив технології відбувається не на рівні думок або понять; вона міняє чуттєві пропорції, або зразки сприйняття, послідовно і без опору» [5,

с. 22]. Постійне зростання обсягів інформації та інтенсивності комунікативних процесів призводить до збільшення інформаційного тиску на школярів / студентів та закономірно викликає у них різнопланові реакції – з одного боку – прагнення уникнути непотрібної інформації, а з другого – намагання контролювати її (Н. С. Берон, Ш. Теркл). Усе це позначається на електронній мовній комунікації загалом та в освітній сфері зокрема і виявляється в економії мовних ресурсів, спрощенні письма, побудові синтаксично неповних, девіативних речень, індивідуалізації пунктуації тощо (К. Терлоу, Н. С. Берон, Ш. Теркл, Б. Дане, С. К. Херрінг, Д. Кристал, М. Б. Бергельсон, Н. Б. Мечковська, Г. Г. Почепцов, О. І. Горошко).

Уможливлена сучасними технологіями робота однієї особи з кількома потоками інформації та одночасне виконання нею кількох комунікативних завдань спричиняють істотну деформацію мови та мовного спілкування у віртуальному просторі (К. Терлоу, Н. С. Берон, О. І. Горошко). У кіберсередовищі, насамперед серед молоді, набули популярності англійські скорочення слів і словосполучень на кшталт: *ASAP* – *as soon as possible* (якнайшвидше), *PLS, PLZ* – *please* (будь ласка), *THX* – *thanks* (дякую), *LOL* – *laugh out loud* (голосно сміятися), *IMO* – *in my opinion* (на мою думку), *IDK* – *I don't know* (я не знаю), *XOXO* – *hugs and kisses* (обійми і поцілунки), що є виявом мовної гри і водночас мовної економії. Значна кількість англійських запозичень у різних мовах пов'язана, за словами Н. Б. Мечковської, «з більш широкими космополітичними тенденціями сучасного мовного розвитку» [6, с. 510]. Очевидно під впливом англійської мови, а також через намагання передати максимальний зміст за допомогою мінімальної кількості символів у sms-повідомленні чи ICQ та пришвидшити набір тексту україномовні автори електронних текстів також істотно спрощують електронну мовну комунікацію, скорочуючи слова, уникаючи великої літери, розділових знаків і навіть пробілів. Так, замість «*потрібно*» вживають «*тра*» або «*тре*», «*хочеш*» замінюють «*хош*», «*має бути*» – «*мб*» тощо. Таке слововживання створює особливий мовний колорит, але водночас може знижувати культуру писемного спілкування та формувати недбале ставлення до письма на паперових носіях. Це насамперед стосується учнів і студентів, у яких ще недостатньо сформовані навички культури писемного мовлення. Не підвищують грамотність, не покращують запам'ятовування правил правопису різні електронні сервіси перевірки орфографії і синтаксису. «Звичка до такого письма, – підкреслює Н. Б. Мечковська, – розхитує мовні норми, причім не тільки «матеріально» (у використанні ненормативних конструкцій і сленгової лексики), але і «ідеологічно» – привчаючи до думки, що шкільні правила не такі важливі, як учила граматики» [6, 514].

Інформаційно-комунікаційні технології стимулюють амбівалентні процеси в мовному спілкуванні загалом, та в освітній сфері зокрема. Під їх впливом спілкування лібералізується, нівелюються соціальні відмінності та посилюються космополітичні тенденції. Користувач закріплює навички легко, розкуто встановлювати контакти із співрозмовниками та вільно висловлювати думки, швидко й просто писати тексти. Інтернет підвищує обізнаність користувачів, посилює метамовну рефлексію їх, розвиває різнопланові навички комунікації, що призводить до ускладнення усного і писемного мовлення в реальному житті. Водночас електронне спілкування відбувається за своїми правилами, які істотно впливають на усталені моделі спілкування в освітній сфері.

Набутий в Інтернеті різноплановий досвід мовної комунікації користувач автоматично переносить у реальне життя. Це має різні наслідки. З одного боку, існує думка, що «граничне спрощення комунікації в Інтернеті призводить до спрощення мовної, а потім і фізичної (реальної) особистості, викликаючи незворотні зміни в психіці. Візуалізація комунікації спричиняє зниження здатності вербального вираження і сприйняття, що позначається на спілкуванні різних вікових поколінь, зменшуючи його ефективність і взаєморозуміння в цілому, наприклад, між різними поколіннями» [2]. З другого боку, вважаємо що, учасник мережевої комунікації поступово набуває навичок вільного відкритого й легкого спілкування. Під впливом мережевого спілкування у нього розширюється й посилюється метамовна рефлексія, що зумовлено домінуванням у кіберсередовищі писемної форми мови,

використанням полісемантичних знаків і повідомлень, функціонуванням двох алфавітів (кирилиці й латиниці) і щонайменше трьох мов в українському сегменті Інтернету. Названі чинники «ускладнюють, «обтяжують» спілкування, проте ці семіотичні «перевантаження» посилюють інтелект і семіотичну компетенцію людини» [6, 488].

У сфері освіти комп'ютерні технології забезпечують ефективне суб'єктно-діяльнісне (суб'єкт-суб'єктне) навчання, що ґрунтується на партнерстві педагога й учнів. Суб'єкт-суб'єктне навчання передбачає дотримання учасниками навчального процесу, насамперед педагогом, пріоритетного в сучасному світі принципу гуманізму, згідно з яким найвищою цінністю в світі є людина, її інтереси і потреби, враховуючи національну та расову специфіку. Орієнтація на цей принцип визначає специфіку сучасної мовної комунікації в українській освітній сфері. Ввічливість (доброзичливість, привітність), тактовність, коректність, точність, обов'язковість демонструють повагу до гідності кожної людини, полегшують взаєморозуміння, навчання. Вибудоване за цими правилами спілкування в системі освіти є основою для формування і розвитку здорових стосунків у суспільстві загалом. Фрази на кшталт *«радий(-а) бачити Вас (тебе) знову», «у тебе чудово виходить», «хороша відповідь», «ти близький(-а) до істини», «дякую за відповідь (уточнення, доповнення тощо)», «спробуй це раз, у тебе обов'язково вийде», «я знаю, що ти з цим успішно впорася», «я радий(а) за тебе»* підбадьорюють учнів та створюють позитивний емоційний фон у навчанні. Конструкції спонукально-пожачального характеру (*«прохання стежити за часом і не запізнюватися», «мобільні телефони бажано вимкнути», «прошу звернути увагу», «пропоную розглянути»* тощо), на відміну від співвідносних з ними імперативних форм, допомагають підтримувати доброзичливі партнерські стосунки між учителем і учнями.

Мовна комунікація загалом і в освітній сфері зокрема змінює людину та трансформує суспільство. Її динаміку визначають соціосистема та засоби комунікації. «Виникнення книг і читання виховали нові покоління, які побудували нову економіку, тому що породили середній клас, який був незалежний від держави» [8]. Розвиток глобальної інформаційної мережі формує людину нового типу з ціннісними орієнтирами, морально-етичними нормами, моделями поведінки і спілкування, які мають відповідати запитам інноваційної економіки інформаційного суспільства. Зміни мовної комунікації в українській освітній сфері відбувалися в загальноцивілізаційному руслі впродовж тривалого історичного відрізка, але водночас характеризувалися певною специфікою.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Барт Р. Сад, Фурье, Лойола / Р. Барт – М. : Праксис, 2007. – 256 с.
2. Горошко Е.И. Лингвистика Интернета: формирование дисциплинарной парадигмы / Е. И. Горошко. – <http://www.textology.ru/article.aspx?aId=76>
3. Конев Ю. А. Агрессия студентов [Электрон. ресурс] : монография / Ю. А. Конев. – [http://edu.dvfgups.ru/metdoc/cgu/psycholog/psih\\_lihcnost/metod/agress\\_stud/uch\\_pos\\_8.htm](http://edu.dvfgups.ru/metdoc/cgu/psycholog/psih_lihcnost/metod/agress_stud/uch_pos_8.htm)
4. Львівська братська школа [Електрон. ресурс]: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Львівська\\_братська\\_школа](https://uk.wikipedia.org/wiki/Львівська_братська_школа)
5. Маклюен М. Понимание медиа. Внешние расширения человека / М. Маклюен. – М.: Жуковский: «КАНОН-пресс-Ц», «Кучково поле», 2003. – 464 с.
6. Мечковская Н. Б. История языка и история коммуникации: от клинописи до Интернета / Н. Б. Мечковская. – М. : Флинта – Наука, 2009. – 582 с.
7. Попович М. В. Нарис історії культури України / М. В. Попович. –К. : АртЕк, 1998.– 727с.
8. Почепцов Г. Г. Коммуникативные технологии, работая с мозгами, трансформируют и сотрясают наш мир / Г. Г. Почепцов. – <http://psyfactor.org/lib/virtualworld8.htm>
9. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні [Електрон. ресурс] / Д. Чижевський. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/chyph/chyph03.htm>

#### REFERENCES

1. Bart R. Sad. Furye. Loyola / R. Bart – М. : Praksis. 2007. – 256 s.
2. Goroshko E. I. Lingvistika Interneta: formirovaniye distsiplinarnoy paradigmy / E. I. Goroshko – <http://www.textology.ru/article.aspx?aId=76>
3. Konev Yu. A. Agressiya studentov [Elektron. resurs] : monografiya / Yu. A. Konev –

[http://edu.dvgups.ru/metdoc/cgu/psiholog/psih\\_lihcnost/metod/agress\\_stud/uch\\_pos\\_8.htm](http://edu.dvgups.ru/metdoc/cgu/psiholog/psih_lihcnost/metod/agress_stud/uch_pos_8.htm)

4. Lvivska bratska shkola [Elektron. resurs]: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Львівська\\_братська\\_школа](https://uk.wikipedia.org/wiki/Львівська_братська_школа)
5. Maklyuyen M. Ponimaniye media. Vneshniye rasshireniya cheloveka / M. Maklyuyen. – M.: Zhukovskiy: «KANON-press-Ts». «Kuchkovo pole», 2003. – 464 s.
6. Mechkovskaya N. B. Istoriyazyka i istoriya kommunikatsii: ot klinopisi do Interneta / N. B. Mechkovskaya. – M. : Flinta – Nauka. 2009. – 582 s.
7. Popovych M. V. Narys istorii kultury Ukrainy / M. V. Popovych. – K. : ArtEk, 1998. – 727 s.
8. Pocheptsov G. G. Kommunikativnyye tekhnologii. rabotaya s mozgami. transformiruyut i sotryasayut nash mir / G. G. Pocheptsov. – <http://psyfactor.org/lib/virtualworld8.htm>
9. Chyzhevskiy D. Narys z istorii filosofii na Ukraini [Elektron. resurs] / D. Chyzhevskiy. – <http://litopys.org.ua/chyph/chyph03.htm>

*The article describes the linguistic communication in Ukrainian education as a continuous process and finds its determinants.*

*Models of communication in education are formed on the basis of national traditions and are constantly changing depending on socio-economic and cultural conditions. Language communication in Ukrainian education was influenced by various religious and social factors, depended on one or another educational model. For a long time communication in education was under the influence of Christian ethics.*

*Keywords: linguistic communication, Ukrainian education, communication models, speech communication, computer technologies.*

УДК 81'373.72+81'272

*Краснобаєва-Чорна Ж.В.*

## **РОЛЬ ЗООСЕМІЗМІВ І ФЛОРИЗМІВ У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНОЇ КАРТИНИ СВІТУ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАЗЕМІКИ ОДНО- ТА РІЗНОСИСТЕМНИХ МОВ)**

*У статті визначено роль зоосемізмів і флоризмів у презентації цінностей в українській, російській, англійській і німецькій фраземіці з проєкцією на коди культури й окреслено специфіку функціонування компонентів фраземи – зоосемізмів і флоризмів – на фраземному рівні ціннісної картини світу. Зоосемізми та флоризми позиціоновано в дослідженні як одиниці, що мають глибинні етнокультурні нашарування та служать основним джерелом (разом із соматизмами, онімами, колоративами, метеокомпонентами і т.д.) категоризації цінностей у фраземіці.*

*Ключові слова: категоризація, код культури, оцінка, фразема, цінність, ціннісна картина світу.*

Фраземи із зоосемізмами та флоризмами відображають багатовікові спостереження людини за світом фауни та флори, над зовнішнім виглядом і звичками тварин, що дає змогу позиціонувати їх як культурно-інформаційний фонд мови [2; 10; 16], як репрезентанта коду культури, зокрема біоморфного з розподілом на рослинний і зооморфний (за класифікаціями В. Красних [7] і О. Селіванової [15]), або субстанціонального з виокремленням зооморфного та фітоморфного (за класифікацією Л. Савченко [14, 94-125]). Значний внесок в опрацювання питань компонентного складу фразем, зокрема зоосемічного та флористичного, на матеріалі однієї чи кількох мов у лінгвокультурологічному аспекті здійснили М. Ветренівська [1], Г. Капніна [3], Г. Кипріянова [4], О. Коваленко та В. Рзаєва [5], Ю. Ковалюк [6], О. Панченко [10], І. Подолян [11], І. Покровська [12], Л. Пушко [13], І. Чибор [17] та інші. Зоосемізми і флоризми легко переходять до розряду слів-символів, що відображають усталені уявлення про тварин і рослини в межах одного етносу або різних етносів. Властивим для фраземіки є використання зоосемізма або флоризма як образного стрижня фраземи під час позначення цінностей [8, 204]. Вияв універсального та самобутнього в цьому процесі на матеріалі одно- та різносистемних мов зумовлює *актуальність* статті.

*Мета* статті полягає у визначенні ролі зоосемізмів і флоризмів як репрезентантів біоморфного коду культури в представленні цінностей в українській, російській, англійській і німецькій фраземіці та специфіки функціонування компонентів фраземи – зоосемізмів і флоризмів – на фраземному рівні ціннісної картини світу. Під ціннісною картиною світу